

ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ YÜKSEK DÜZEY MAKALE

VAROLMAYAN ŞÖVALYE ADLI ESERDE

TARİHİN YAPISÖKÜMÜ

Kelime Sayısı: 1349

VAROLMAYAN ŞÖVALYE ADLI ESERDE TARİHİN YAPISÖKÜMÜ

Italo Calvino, Varolmayan Şövalye adlı eserinde fiziki varlığı sadece zırhtan ibaret şövalye Agilulfo'nun iradesi ve kutsal inançlarıyla var olma sürecini konu alır. Anlatıcı Rahibe Teodora'nın aynı zamanda şövalye Bradamante olduğu eserde; Agilulfo'nun, Sofronia adlı kadının bekâretini kurtardığını kanıtlayarak onurunu geri kazanmak için yaşadıkları anlatılır. Calvino, ulusları inşa eden ve geleneksel değerlerle şekillenen resmi tarihi yapısöküme uğratarak “mutlak tarihi doğrular”ın yeniden ele alındığı bir bakış açısı ortaya koyar. Eserde ataerki, resmi tarihe atfedilen değer ve kahramanın yüceltilmesi temaları postmodern bir yöntem olan yapısökümle sorgulamaya açılarak, Orta Çağ Avrupası'na ait resmi tarihi başka bir biçimde okumayı mümkün kılar. Resmi tarih anlatısında Orta Çağ Avrupası'nın sosyal yapısı bir kadının özne olmasına imkân tanımazken eserde anlatıcının bir rahibe ve aynı zamanda da bir şövalye olarak ele alınması, yazarın tarihi yapısöküme uğratmasıyla mümkün olur. Böylece tarih yazıcısının istediği gerçeği yansıtması bağlamında resmi tarihin gerçekliğinin eleştirilmesi de mümkün hale gelir. Eserde, resmi tarihte hatalardan ve/veya kusurlardan arındırılarak ortaya konan kahraman sıradanlaştırılır ki bu da tarihe sorgulayıcı yeni bir bakış açısıyla bakmayı gerekli kılar. Calvino, resmi tarih eleştirisi için üstkurmaca yoluyla anlatıcıyı anlatıya dahil etmekte ve ironiden yararlanmaktadır.

Yapısöküm, modernizmin ürettiği kültürün ve kabul ettiği değerlerin yeni bir bakış açısıyla okunmasıdır.¹ Postmodern bir okuma olan yapısöküm, tarihe eleştirel² ve geleneksellikten uzak yeni bir yaklaşımla bakmayı mümkün kılar. Kültürel değerleri besleyen resmi tarihin sorgulanmasına da imkân tanır. Tarihin yazılması ve okunması farklı zamanlarda gerçekleştiğinden, bizatihi tarihin kendisi doğrulara ulaşmakta engel teşkil eder.

¹ Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. "deconstruction." Encyclopedia Britannica, October 20, 2020. <https://www.britannica.com/topic/deconstruction>.

² Somuncuoğlu Özot, Gamze. "Postmodern Roman: Kurgu, Dil ve Kişiler Kadrosu". Turkish Studies (Elektronik) 9, (2014): 973-87. <https://app.trdizin.gov.tr/makale/TWpZNU9EUTRPQT09/postmodern-roman-kurgu-dil-ve-kisiler-kadrosu>.

Bu bağlamda yapısöküm, objektif bir tarih metninin olmadığını/olmayacağını savunduğu gibi subjektif tarih metnlerinin de farklı okumalara açık olduğunu savunur.³ Orta Çağ Avrupa'sında toplumun sosyolojik yapısı kadını erkekten sonraya konumlandırır. Bu bağlamda ataerkil toplum yapısı, bir kadını şövalyelik ve/veya yazarlık gibi nitelikli iş yapma konusunda baskılamakta ve kadının belirlenen roller dışında var olmasına izin vermemektedir.⁴ Eserde kadın için çizilen profil, resmi tarihin çizdiği kadın profilinin ironisi yoluyla okura aktarılır:

...manastırların dört duvarı arasına kapalı yaşamışızdır; yaşamımız boyunca
görüp görebileceğimiz, dinsel törenler, dualar, perhizler, tarla işleri, hasat,
bağbozumu, uşakların kırbaçlanması, akrabalar arası zina olayı, bir miktar
yangın, üç beş idam, ara sıra düşman istilaları, yağmalar, ırza geçmeler, veba
salgınları falandır hepsi o kadar. Bir zavallı rahibecik ne bilsin dünyayı?
(Calvino 2019:39)

Şövalye Bradamante'nin aynı zamanda anlatıcı Rahibe Teodora da olması -dönemin kadın için getirdiği kısıtlamalar düşünüldüğünde- oldukça eleştireldir. Bir üstkurmaca yöntemi olarak anlatıcının anlatıya dahil olmasıyla bir kadına birden çok rol verilmesi eserdeki resmi tarihe ilişkin eleştirel anlatımı desteklemektedir. Resmi tarihin sunduğu hiyerarşik sosyal düzenle uyuşmayan bu kurgu yapısökümle ve ironiyle mümkün hale gelir: "...Delikanlılardan biri, suyun altından yüzerek gitti, gitti, şimdi başını çıkardı, bakıyor, kızlar da çığlık çığlık bağırarak onu birbirlerine gösteriyorlar. Orada ben de olabilirdim..." (Calvino 2019:76) Manastırda yaşamını sürdüren rahibe, daracık penceresinden dış dünyaya bakmakta ve çağını kendi penceresinden istediği gibi yeniden yazmaktadır. Resmi anlatıda kutsal bir görev olarak nitelendirilen rahibeliğin kadına yüklediği görev manastırda yaşamını devam ettirmek, dini

³ Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. "deconstruction." Encyclopedia Britannica, October 20, 2020. <https://www.britannica.com/topic/deconstruction>.

⁴ Uçkun, Erkan. "Ortaçağ Avrupasında Kadın Olmak", 20 Temmuz 2020. <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/680103>.

ritüelleri yerine getirmek ve savaşçıların günahlarının bağışlanması için yalvarmaktır. Calvino, rahibeye tarih yazıcılığı görevi vererek şövalyeyken dışarıda yaşadığı hayatı ona yeniden yorumlama fırsatı tanır. Öte yandan resmi tarih bağlamında ne Rahibe Teodora'nın yazar olması ne de Bradamante'nin şövalye olması mümkündür. Zira Orta Çağ'ın resmi tarihinde özne bir kadın figüre rastlamak olağandışı bir durumdur. Eserde özne olarak kurgulanan kadın figürün varlığı, şövalyeliğe atfedilen anlamı da değersizleştirmektedir: “Şövalyelik yaşantısına atılmasının nedeni katı, kesin ödünsüz olan bir ahlak kuralına ve - silah atlarının kullanımında- titizce hesaplara dayanan şeylere karşı tutkusuydu. Oysa bula bula ne bulmuştu bu yaşantıda?” (Calvino, 2019:66) Bradamante'nin şövalye olmasının nedeni tutkudur. Bradamante'nin ordudaki tek kadın olarak erkek şövalyelerin bayağı tavırlarından rahatsız olması ve şövalyeliği seçmesindeki motivasyonunun disiplin tutkusu olması resmi tarihin çizdiği kahraman şövalye tanımıyla çelişen bir durumdur çünkü resmi tarihin çizdiği kahraman şövalye her zaman erkektir ve yalnızca kutsal değerlere hizmet etmek amacıyla şövalye olmayı seçmektedir. Bu bağlamda dine hizmet etmek yerine tutkularının peşinden gitmeyi tercih eden bir rahibe ancak yapısökümle varlık kazanırken kadının özne olması hatta şövalye unvanına sahip olması da yapısökümle mümkün hale gelmektedir.

Şövalyelerin resmi tarih aracılığıyla aktarılan görevlerinden biri de “kutsal dava uğruna savunmasız kadınları ve genç kızların bekâretini kurtarmak”tır. Eserde kullanılan “bekâreti kurtarmak” ifadesi resmi tarihin kalıplaşmış ve eleştiri kabul etmeyen bakış açısını yansıtmaktadır. Torrismondo isimli şövalyenin annesi Sofronia'nın bakire olmadığını iddia etmesi üzerine Aglilulfo'nun şövalyelik onurunu korumak için çabalaması yazarın ironi aracılığıyla ortaya koyduğu bir eleştiridir. Bir şövalyenin varlık amacını gerçekleştirememesi yani bir kadının bekaretini koruyamaması, resmi tarihte yüceltilen değerleri anlamsızlaştırmaktadır: “Hristiyan ordusunun onurunu yüceltmek için falan, falan ve falan kahramanlıkları göstererek, İmparator Charlemagne'nin ordusunda filan ve falan birliklerin

komutanlığına atanmış...” (Calvino, 2019:16) Hristiyan ordusunun onurunun yüceltilmesi resmi tarih anlatısında kutsal bir görevken eserde alade bir kahramanlık olarak nitelendirilmektedir. İroni aracılığıyla gerçekleştirilen yapı söküm, nesilden nesile aktarılan resmi tarih anlatısını sarsar. Calvino “tarihi gerçeklik”le şekillendirilen değerlere eleştirel bir perspektifle yaklaşarak sorgulamaya açık yeni bir tarih yazar. Eserde anlatıcı, tarihi yazmanın yanında tarih anlatılarının mutlak doğruları yansıtmadığı/yansıtmayacağı fikrini de savunur: “Zaten dünya dünya olalı, savaşta olup bitenlerle, sonradan anlatılanlar arasında fark vardır.” (Calvino, 2019:80) Üst kurmaca, tarihin yapı sökümüne katkıda bulunurken resmi tarihe getirilen doğrudan eleştiri de kamusal belleği oluşturan yanılsamalarla ortaya konur: “Yiğitliklerimizin şanı halkımızın belleğinde devleşiyor ya, bu da onların gerçek bir zafer, kazandığımız sanlarını ve rütbelerin haklı temel olduğunun kanıtı sayılır.” (Calvino, 2019:82) Yazar, yiğitliklerin halkın belleğinde “devleşme”siyle oluşan resmi tarihe karşı, ortak belleğin de devleştirmelerle oluşabileceği fikrini tartışmaya açar.

Şövalyeler ve komutanlar resmi tarihin kahramanlarıdır, zira onlar ideallerini dini kaideler etrafında şekillendiren kişilerdir ve tüm zayıflıklardan arınmışlardır. Nesiller boyunca anlatılagelen resmi tarih aracılığıyla yüceltilen kahramanlık olgusu ve ortak kültür inşasında önemli yeri olan kahramanlar, eserde yapı sökücü bir perspektifle niteliksiz birer “nesne” olarak kurgulanmıştır. Zira eserde Charlemagne ironi yoluyla beceriksiz ve bayağı bir komutan olarak yansıtılır: “İmparatorluğun bütün görgü kurallarına aykırı olarak, Charlemagne sofraya daha ötekiler gelmeden, zamansız otururdu. Oturunca da ekmek, peynir, zeytin, yeşil biber, yani sofraya ne gelirse çöplenmeye başlardı. Üstelik elleriyle çöplenirdi.” (Calvino, 2019:77) Calvino eserinde, şövalyelerin ve komutanların resmi tarihteki gibi yüceltilmelerinin aksine onların insan olma özelliklerini vurgulayarak bu “kahraman”ları sıradanlaştırmaktadır. Resmi tarih anlatısında kahramanların fizyolojik ihtiyaçlarına değinilmez, zira görev bilincini zedeleyecek bu tür ihtiyaçlar bir kahramana yakışmaz. Yazar,

kahramanları “hüngür hüngür” ağlatan duygularının olduğunu, “hizmetçi kızların kışlarından başka bir şey” (Calvino, 2019:29) görmeyerek şehvetlerine yenik düştüklerini belirterek tüm biyolojik özellikleriyle onların insan olduğunu vurgular. Resmi tarihle ters düşen bu nitelendirmeler geleneksel düşüncelerden uzak, yazarın yapısökümle kurguladığı yeni bir okumadır. Resmi tarih, beslendiği geleneksel yapıyla ve ortak değerleri korumak amacıyla kişileri erişilmez noktalara taşımakta, kahramanları insanüstü bir varlığa dönüştürmektedir. Calvino yapısöküm sayesinde resmi tarihin kahraman kurgusunu yıkarak kahramanların zaaflarını ön plana çıkarmakta ve onları sıradanlaştırmaktadır. Varlığı sadece zırhtan ibaret olan Agilulfo’nun görev bilinci, resmi tarih anlatılarında olduğu gibi biyolojik bir varlık olan insanınkinden uzaktır: “Agilulfo bir otomat gibi, tonsuz bir sesle belirtti: ‘İmparatorun sözlü buyruğu kanun hükmünde kararname gücündedir, derhal yürürlüğe girer.’ ” (Calvino, 2019:37) Agilulfo resmi anlatıdakiyle örtüşecek şekilde üst düzeyde görev bilincine sahiptir ancak sadece zırhtan oluşan bir “varolmayan bir şövalye”dir. Bu sayede yazar yalnızca masallarda karşılaşılabilecek bir kurguyla resmi tarihin gerçekliğini sorgulamaya imkan tanır. Zira üstkurmaca, kurmaca ve gerçeklik arasındaki ilişkinin bozulmasını ve ortak değerlerin otoritesini teşkil eden geleneksel yapıdan uzak bağımsız bir tarih okumasını yani yapısökümü mümkün kılar. Eserde yer alan “Kutsal Gral Şövalyeleri” resmi tarih anlatısında kutsal bir ideale yönelik “bütün tutkularından arınıp kendini Gral’in aşkına bırakan” (Calvino, 2019:122) kimseler olarak nitelendirilirken Calvino, haksızlığa uğrayan bir köylü aracılığıyla onları “zorba” olarak tanımlar. Nitekim Gral Şövalyeleri dini öğretiyeye ters düşen “kadınların, buzağların, minimini çocukların çığlıklarını” (Calvino, 2019:128) duymadan köyleri yağmalarlar ve bunun Gral tarafından kendilerine yaptırıldığını ifade ederler: “Bunları yapan biz değiliz ki; hareketlerimizi yönlendiren içimizdeki Gral’dır! Onun öfkeli aşkına bırak kendini!” (Calvino, 2019:128) Yeniden kurguladığı tarih anlatısında ironik bir anlatımdan

yararlanan yazar, resmi tarihteki kahraman olgusunun gerçekliğini sorgulamayı mümkün kılmaktadır.

Italo Calvino, Varolmayan Şövalye adlı eserinde tek varlığı zırh olan şövalye Agilulfo'nun kutsal iradesiyle beslenen kişiliğiyle var olma sürecini ve bu süreçte Sofronia adlı kadının bekâretini kurtarışını kanıtlamasını ele almaktadır. Calvino, yapısöküm aracılığıyla resmi tarihten uzak, geleneksel yapıdan bağımsız ve yeni bir tarih anlatısı ortaya koymaktadır. Orta Çağ Avrupası'nın ele alındığı eserde, üstkurmacanın imkanlarından yararlanılarak dönemin hiyerarşik toplumsal yapısına ters düşecek bir şekilde kadın anlatıcı anlatıya dahil edilir, böylece kadın özne haline gelir. Calvino, kültürleri ve ulusları oluşturan değerlerden biri olup geleneklerle beslenen resmi tarihi ve resmi tarihin kahramanlarının devleştirilmesi durumunu yapısöküme uğrattırırken ironik bir anlatımdan ve eleştirel bir yaklaşımdan yararlanır.

KAYNAKÇA

- Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. "deconstruction." Encyclopedia Britannica, October 20, 2020. <https://www.britannica.com/topic/deconstruction>.
- Calvino, Italo. Varolmayan Şövalye. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2019.
- Somuncuoğlu Özot, Gamze. "Postmodern Roman: Kurgu, Dil ve Kişiler Kadrosu". Turkish Studies (Elektronik) 9, sy 6 (2014): 973-87. <https://app.trdizin.gov.tr/makale/TWpZNU9EUTRPQT09/postmodern-roman-kurgu-dil-ve-kisiler-kadrosu>.
- Uçkun, Erkan. "Ortaçağ Avrupasında Kadın Olmak", 20 Temmuz 2020. <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/680103>.